

УДК 811.161.3'367'42:398.838(=161.3)

Сінтаксічная катэгорыя аб'ектнасці ў мове беларускіх народных песень пра каханне

Н.П. ЦІМАШЭНКА, У.А. БОБРЫК

Аўтары даследуюць сінтаксічную катэгорыю аб'ектнасці ў мове беларускіх народных песень пра каханне, выяўляюць лексіка-тэматычныя групы назоўнікаў з аб'ектным значэннем, характарызуюць формы іх выражэння, звяртаюць ўвагу на суадносіны семантычнай і граматычнай структуры сказа.

Ключавыя словы: сінтаксічная катэгорыя, аб'ект, структура сказа, аб'ектнае значэнне.

The authors studies the syntactic category of object in the language of the Belarusian folk songs about love, discovers the lexical thematic groups of nouns with the object meaning, characterizes the forms of their expression, pays attention to the correlation of semantic and grammatical structure of the sentence.

Keywords: syntactic category, object, structure of the sentence, object meaning.

Мова беларускага фальклору з'яўляецца непасрэдным адлюстраваннем поглядаў, культуры і светаўспрыняцця нашага народа. Яскравым прыкладам гэтага могуць служыць беларускія народныя песні розных тэматычных груп. Мова фальклорных тэкстаў насычана багацейшым матэрыялам, які можа быць аб'ектам лінгвістычных даследаванняў рознага характару. У даным артыкуле наша ўвага будзе накіравана на выражэнне сінтаксічнай катэгорыі аб'ектнасці. Такім чынам, мэта артыкула – ахарактарызаваць сінтаксічную катэгорыю аб'ектнасці ў мове беларускіх народных песень пра каханне. У задачы нашага даследавання ўваходзіць наступнае:

1) разгледзець аб'ектныя адносіны ў межах простага і складанага сказа ў мове беларускіх народных песень пра каханне;

2) ахарактарызаваць формы выражэння сінтаксічных кампанентаў, у якіх выяўляюцца аб'ектныя адносіны;

3) прааналізаваць суадносіны семантычнага і граматычнага аб'ектаў у мове беларускіх народных песень пра каханне.

Аб'ектныя адносіны ўказваюць на дзеянне і прадмет, на які яно пераходзіць ці да якога яно накіравана. На ўзроўні простага сказа аб'ектныя адносіны выражаюцца праз такі кампанент граматычнай структуры сказа, як дапаўненне (граматычны аб'ект). Часцей за ўсё ў ролі граматычнага аб'екта выступаюць назоўнікі, займеннікі і іншыя часціны мовы ў значэнні назоўніка: *Любіў, ды не тую* [1, с. 52]; *Маладая дзяўчынанька / Шнуроўку шнуруе* [1, с. 189]; *Штобы міла не заснула, / Вароцечак не замкнула* [1, с. 188]; *Не плач, не плач, дзяўчынанька, / Як к табе вярнуся* [1, с. 240]; *Яна выводзіла / Варанога каня* [1, с. 286]; *Конік вараненькі, / Вадзіцы не п'еш* [1, с. 286]; *Плыві, плыві, мой міленькі, жоўтымі пяскамі, / А я астаюся, млададзешанька, з другімі дружкамі* [1, с. 309]; *Кахайце мяне, хлопцы, / Хоць я невялічка* [1, с. 51].

Што тычыцца фармальнага нападнення катэгорыі аб'ектнасці, то яно прадстаўлена ўсімі ўскоснымі склонамі:

1) формы роднага склону: *Даўно ўжо сонейка заходзіць, / Дзеўка з бору не выходзіць, / Не нясе грыбоў* [1, с. 54]; *Без дроў, без дроў, без лучыначкі / Не адну ночку начую* [1, с. 58]; *Мусіў казак для дзяўчыны / Жбан віна купіці* [1, с. 114];

2) формы давальнага склону: *Ты каму, краса, ты дастанешся, / А ці стараму, а ці маламу, / А ці роўнаму, разудаламу?* [1, с. 48]; *Ой, кажуць мне людзі, / Што я малявана* [1, с. 50]; *Выйдзі, выйдзі, дзяўчынанька, / Ты мне харашуха* [1, с. 140];

3) формы вінавальнага склону: *Цябе прытулю я, / Вячэру згатую, / Румяны губкі / Сто раз пацалую* [1, с. 47]; *Ты, дзяўчына, скажы, / Не утоівай, / Скажы праўданьку ўсю* [1, с. 52]; *Мілы за вядзерка, / А я за другое* [1, с. 50]; *А мамачка, мамачка, нябога, / Знімі мяне з камушка з бялога* [1, с. 50];

4) формы творнага склону: *Ой ты чым, сяло, прыукрашана, / Ці калінаю, ці малінаю* [1, с. 48]; *За гарамі, за лясамі / Пайшла дзеўка за грыбамі / Край-далінаю* [1, с. 53]; *Я яго прынадзіла русаю касою, / Русаю касою, дзявочай красою* [1, с. 58]; *Я на тваё шэра пер'е нагляджуся / Табою, саколчак, нацяшуся* [1, с. 411];

5) формы меснага склону: *Гой, гой, / Едзе міленькі мой / На шэрым канёчку, / На шэрым канёчку, / Ручкі ў кішанёчку* [1, с. 58]; *Распытаюся, разгукаюся, / Аб жыцці-быцці яго* [1, с. 58]; *Заплач, затужы, малады малойчык, / Па харошай дзяўчыне* [1, с. 280].

У мове беларускіх народных песень пра каханне родны склон здольны выражаць розныя значэнні аб'екта: аб'ект дзеяння пры дзеясловах (*Перастань, міленькі, / Да мяне хадзіці* [1, с. 117]; *Бадай тыя паўміралі, / Што з нас смяяліся* [1, с. 120]; аб'ект пры адмаўленні (*А я ж тыя славы, / Славы не баюся* [1, с. 115]; *Не бачыла міленькага / Ўжо другі дзянёчак* [1, с. 117]); аб'ект прызначэння (*Мусіў казак для дзяўчыны / Цымбалачкі наняць* [1, с. 115]); аб'ект як частка чаго-небудзь (*Пойдзем прынясема / Вадзічкі абое* [1, с. 50]; *Дала каню аўса, сена, / А мілому мёду, віна* [1, с. 189]); аб'ект як адрасант (*Ад мілага лісточкаў няма, / Ад нялюбага шлюцца* [1, с. 166]; *Ад міленькага пісьмачка няма, / Ад нялюбага шлюцца* [1, с. 167]). У фальклорных тэкстах сустракаюцца канструкцыі, у якіх родны аб'екта ўжываецца замест вінавальнага склону (*Дзеўка к бору падыходзіць, / Краснага грыба знаходзіць, / У кошык кладзе* [1, с. 47]; *Яшчэ к рэчцы не дайшла, / Мухаморыка знайшла, / Краснага грыба. // Грыба краснага схваціла / Ды ў карзінку палажыла* [1, с. 182]). Давальны склон мае значэнне ўскоснага аб'екта (*Парадзь жа мне, парадзь жа мне, / Як мілога зваці?* [1, с. 125]; *Ніхто мне ў няшчасцейку / Не дапамагае* [1, с. 138]; *Няхай айцец не турбуе, / Мне пасагу не гатуе* [1, с. 139]; *Я ў касцёл насіла, / Я богу мадлілася* [1, с. 142]). Вінавальны склон – самы тыповы склон для выражэння семантыкі прамога аб'екта (*Дзяўчо воду бярэ, / Казак каня вядзе* [1, с. 60]; *Я зніму парчу, / Ножкі абварчу, / А назад як павярнуся, / Боцікі куплю* [1, с. 61]). Акрамя таго, вінавальны склон у мове песень можа мець значэнне прадмета думкі, пачуцця (*Як стаялі, так стаяць, / Пра матушку гавараць* [1, с. 130]); значэнне ўскоснага аб'екта (*Ой, я на іх падзіўлюся / Ды й аб камень разаб'юся* [1, с. 137]; *Наплявала б на цябе я, / Й на твайго баценька* [1, с. 164]). Творны склон багаты на аб'ектныя значэнні: значэнне прылады дзеяння (*А пад гаем, гаем, / Гаем зеляненькім, / Там арала дзяўчыначка / Волікам чарненькім* [1, с. 114]); значэнне сумеснасці (*Да ўмей жа ты, дзяўчыначка, са мной жыць* [1, с. 215]; *Пусці, маці, пагуляці / Ночку з малайцамі* [1, с. 116]; *З гордаю дзяўчынай / Хоць нагаваруся* [1, с. 154]; *Толькі з міленькім сыйдуся, / Назад варачуся* [1, с. 132]); аб'ект праследавання (*Адзін ўража не лажыўся, / За мной ночку валачыўся* [1, с. 150]; *За кім, за кім наш сыночак / Так ганяецца?* [1, с. 165]). Месны склон выражае значэнне аб'екта думкі, прадмет размовы (*Дурная дзеўка, неразумная / Па кавалеру плача* [1, с. 119]; *Не ведае аба мне?* [1, с. 149]; *Бедны рольнічак / Па дзяўчыне плача* [1, с. 167]; *Па мне, па мне, па мне маладзюсенькай, / Да ўвесь род зажурыўся* [1, с. 170]).

Сустракаюцца выпадкі ўжывання ў ролі аб'екта сінтаксічна непадзельнага спалучэння: *Ой, сустракаў тры паненкі / Ідучы ў улочку* [1, с. 222]; *А бедная сіраціначка / Ужо тры копы нажала* [1, с. 155]; *Ой, каб жа ты, дзяўчыначка, / Капу грошай мала, / То са мною, дзяўчыначка, / У пары б стаяла* [1, с. 164]. Акрамя прыназоўнікава-склонанавых форм іменных часцін мовы, у мове фальклорных тэкстаў аб'ектнае значэнне можа выражацца пры дапамозе інфінітыва: *Паўнюсенька хата, / Паўнюсенькі сени, / Казаў мне Ясенька / Чакаць да васені* [1, с. 52]; *Мусіў казак для дзяўчыны / Абедаць прынесці* [1, с. 114].

Сярод лексіка-тэматычных груп назоўнікаў, якія выражаюць аб'ектнае значэнне, у мове беларускіх народных песень пра каханне прадстаўлены наступныя найменні:

– прадметы быту, гаспадаркі, творчай дзейнасці людзей: *Майго мілага маляваненькі / Чаўнок абярнулі* [1, с. 52]; *Сядло залатое / на яго ўскладае* [1, с. 55]; *Ой, вазьму я гостру косу, / Канопелькі скошу* [1, с. 121]; *Сядзіць сабе на коніку / Ды ў дудачку грае* [1, с. 145]; *Ой, зрабілі лодачку лепей карабля* [1, с. 148]; *Запрагу я карэту, / Сама сяду паеду* [1, с. 149]; *Пакачу я золты персень / Трыма дарагамі* [1, с. 156];

– асобы: *Перавязі ты красну дзеўку / На той бок ракі* [1, с. 92]; *Гай зялёны завівае, / Дзеўка мілага чакае* [1, с. 54]; *Ужо твая дочка, маці, / З хлопцамі гуляе* [1, с. 116]; *Стаў дзяўчынку суцяшаць* [1, с. 123]; *А я роду шляхецага, – / Люблю сына купецкага* [1, с. 152];

– абстрактныя назвы: *Яна праўду знала, / Усю праўду казала* [1, с. 55]; *Распытаюся пра здаровейка яго* [1, с. 58]; *Ванька, Ваня, дружок мой, / Спадабаўся розум твой* [1, с. 131]; *Усе дзевачкі / Рана ўсталі, / Шчасце й долю / Разабралі* [1, с. 143]; *Я шчасця не маю* [1, с. 157];

– прадметы харчавання (ежа, пітво): *За гарамі, за даламі / Пайшла дзеўка за грыбамі / Край-далінаю, эх!* [1, с. 54]; *Дзеўка з бору не выходзіць, / Мухамор яна знаходзіць* [1, с. 54]; *Як дам зелле напіціся, / Пакінеш адразу* [1, с. 118]; *Прынясе хлапчына / Яблычка красненька* [1, с. 124]; *Ой, ні, маці, тое піва, / Што я наварыла* [1, с. 134]; *Я ў бару абед вару* [1, с. 151]; *Дзеўкі будуць піва піць, / А ты будзеш слёзы ліць* [1, с. 170];

– жывёлы і птушкі: *Сівенькі галубчык / Сядзеў на дубочку, / Кліча галубочку* [1, с. 54]; *Каня варанога, / Коніка сядлае* [1, с. 55]; *Ясь млады каня паіць* [1, с. 59]; *Качар качку паганяе, / Кожна сабе пару мае* [1, с. 137]; *Выйшла слухаць салавейку, / Бо зроду не чула* [1, с. 145];

– расліны: *Па садочку хаджу, / Руту-мяту саджу* [1, с. 117]; *Пасею я канпелькі, / З густа зеляненькі* [1, с. 121]; *Як пайду я з гары ды ў даліну / Ды выламлю вярбу ды каліну* [1, с. 173];

– з’явы і кампаненты прыроды: *Усханіліся ветры буйныя, / Воду ўскалыхнулі* [1, с. 53]; *Ён дома не быў, на лугу траву касіў* [1, с. 58]; *Маня воду чэрпала* [1, с. 59]; *На камені падуць, / Камень разбіваюць* [1, с. 115]; *Яна тую рэчаньку ўсё праклінала* [1, с. 149];

– назвы адзення (тканіны), абутку: *Дай мне, мама, тую хустку, / Што я вышывала* [1, с. 57]; *Ох, і не жаль мне сапаяжка* [1, с. 190]; *Сапожкі на ножкі / А ён надзяваіць* [1, с. 191]; *Ці не прыйдзе міла / Памыць мне сарочку* [1, с. 199]; *Ой, ці табе, мілы, / Да кашулі не шыла* [1, с. 292]; *На Дунаі сінім белы хусты мыла* [1, с. 331];

– геаграфічныя назвы: *Абляцела ўсю Украіну* [1, с. 57].

Сярод усіх лексіка-тэматычных груп назоўнікаў пры выражэнні аб’ектнага значэння самую прадуктыўную групу складаюць лексемы ‘вада’ і ‘конь’: *Прывяжу каня я да тычыны, / А сам пайду да краснай дзяўчыны* [1, с. 144]; *Пытаю ў цябе, мілы, ці многа коней маеш?* [1, с. 150]; *Дзе я твайго варанога / коніка пастаўлю* [1, с. 189]; *Слугі мае, слугі, / Слугі дарагія, / Запрагайце коні* [1, с. 209]; *Ляцеў воран па-над морам / Ды стаў ваду піці* [1, с. 156]; *Ты не еж, конь, лугавой травы, / Ты не пі, конь, ключавой вады* [1, с. 171]; *Вось дзяўчаткі прыйшлі, / Ваду зачарпнулі, / А маю міленьку / Мама не пусціла* [1, с. 198]. Выкарыстанне вобраза вады ў народнай песні тлумачыцца станоўчымі адносінамі людзей да воднай стыхіі. Ва ўяўленнях народа вада – гэта жыццё. А вобраз каня таксама займаў цэнтральнае месца ў жыцці нашых продкаў. Сапраўдная гаспадарка немагчыма без гэтай жывёлы: гэта і памочнік у полі, і «сялянскі транспарт».

Аб’ектнае значэнне ў тэкстах песень, як правіла, выражаецца ў чыстым выглядзе: *А я цябе любіць буду, / Мой ружовенькі цвету* [1, с. 121]; *Няхай пагавораць, / Мы іх не баімся* [1, с. 124]; *Пусці мяне, мамачка, пусці мяне родная, / З церама на ганчак гуселек паслухаці, / Гуселек паслухаці, песенак наўчыціся* [1, с. 126]; *Каго я люблю, каго кахаю, / Ты мяне не разлучыш* [1, с. 127]; *Маці дочку шукала, / Ахвіцэра пытала* [1, с. 128]; *Маці зяця не пазнала* [1, с. 134]; *Не н’е маці таго піва – / Толькі пралівае, / І не любіць свайго зяця – / Толькі праклінае* [1, с. 134]. Аднак сустракаюцца сінтаксічныя канструкцыі, у якіх да значэння аб’ектнасці прымешваецца акалічнаснае або атрыбутыўнае адценні. Напрыклад, у сказах тыпу *Я вясною ўзышла, / Летам вырасла, / На высокі цярэм / Пахілілася* [1, с. 47]; *Ці мне да дзяўчыны / На ўсю ноч махаці?* [1, с. 222]; *Прыйду ў госці да цябе* [1, с. 123] да аб’ектнай семантыкі далучаецца прасторавае значэнне; у сказе *Я цябе любіў, / Я цябе кахаў, / Цераз цябе, маладую, / Многа ноч не спаў* [1, с. 66] на аб’ектнае значэнне накладваецца акалічнаснае прычыннае адценне; у сказе *Малодшую дочаньку замуж аддаець, / Старэйшаю дочаньку на вадзіцу шлець* [1, с. 149] акалічнаснае значэнне мэты дамінуе над аб’ектнай семантыкай; у сказах *Вытаптаў сцежачку / Цераз пятрушку* [1, с. 227]; *Вытаптаў сцежачку / Цераз фасольку* [1, с. 227] на значэнне аб’ектнасці накладваецца атрыбутыўная семантыка. Неабходна заўважыць, што губляецца аб’ектнае значэнне ў тых выпадках, калі форма

назоўніка ва ўскосным склоне ўваходзіць у склад выказніка: *Я спаткала красу / У зялёным лясу, / У зялёным лясу / Пад рабіначкай* [1, с. 47]; *Замуж я пайду – красату згублю, / Красату згублю – мужа нажыву* [1, с. 48]; *А як пайшла слава, / Слава да Аршава, / А што дзеўка з казаком / Ночку начавала* [1, с. 115]; *А ў даліне арашок, / Падай, дзеўка, галасок* [1, с. 116].

У мове беларускіх народных песень пра каханне часта сустракаюцца такія сінтаксічныя канструкцыі, у якіх граматычны аб'ект (дапаўненне) не супадае з семантычным аб'ектам. Гэта адбываецца тады, калі семантычная і граматычная структура сказа не супадаюць. Параўнаем сказы: *А журылі мяне хлопцы – / Удаляя малойцы* [1, с. 52] і *Збілі мяне буйны ветры / З дробнымі дажджамі* [1, с. 52]. У першай канструкцыі словаформа ў вінавальным склоне 'мяне' выступае як граматычны (дапаўненне) і семантычны аб'ект адначасова. У другой жа канструкцыі словаформа 'мяне' выступае толькі як аб'ект граматычны. Калі разглядаць семантычную структуру гэтага сказа, то даная словаформа выступае як семантычны суб'ект. Семантычныя ролі назоўнікаў у назоўным склоне ('хлопцы' і 'ветры') у гэтых канструкцыях таксама адрозніваюцца: у першай канструкцыі граматычны суб'ект (дзеянік) і семантычны суб'ект супадаюць, у другой словаформа 'ветры' толькі ў граматычным плане выступае дзейнікам, а ў семантычным – уваходзіць у склад семантычнага прэдыката ('збілі ветры'). Тое ж можна сказаць і пра сінтаксічныя канструкцыі тыпу *Паб'юць цябе, казачэнька, / Сіроцкія слёзкі* [1, с. 115]; *Як на мяне, маладую, / Няславанька выйшла* [1, с. 116], дзе словаформа 'слёзкі', 'няславанька' толькі ў граматычным плане выступаюць дзейнікамі, а ў семантычным – уваходзяць у склад семантычных прэдыкатаў ('поб'юць слёзкі', 'няславанька выйшла'). Сустракаюцца і такія канструкцыі, у якіх дзейнік выконвае ролю семантычнага аб'екта, а граматычны аб'ект (дапаўненне) – функцыю семантычнага суб'екта: *Ёсць у мяне зелле / Ніжэй пералазу, / Як дам табе напііся, – / Пакінеш адразу* [1, с. 118]. У граматычна аднастаўных сказах тыповай з'яўляецца сітуацыя, калі граматычны аб'ект (дапаўненне) з'яўляецца семантычным суб'ектам (пры адсутнасці граматычнага суб'екта): *Ой, не жалка мне таго чаўночка, / Не жаль малявання* [1, с. 53]; *Мне тваго пасагу не вельмі трэба* [1, с. 153]; *Як мне не журыцца, калі сэрца ные?* [1, с. 212]; *А мне трудна, хлопцу маладому, / На марозе стоячы* [1, с. 194]; *Няма майго міленькага / ўжо трэці дзянёчак* [1, с. 118]; *Дзяўчыначцы кепска стала* [1, с. 123]. Такія сінтаксічныя канструкцыі вельмі распаўсюджаны ў мове беларускіх народных песень пра каханне, паколькі перадаюць стан чалавека, яго настрой. Такім чынам, граматычны аб'ект (дапаўненне) – гэта словаформа ва ўскосным склоне, на якую накіравана дзеянне або да якой накіраваны стан. Семантычны аб'ект – гэта залежны кампанент семантычнай структуры сказа, які абазначае прадмет, пры дапамозе або пры ўдзеле якога праяўляецца прэдыкатывная прымета суб'екта. Семантычны аб'ект магчымы толькі пры адносных прэдыкатах, характар аб'екта, на думку Н.М. Арват, «вызначаецца ў асноўным спецыфікай семантычнага прэдыката» [2, с. 7]. У сістэму семантычнага аб'екта даследчыца ўключае:

1) аб'ект уздзеяння (*Біла мяне маці, / Будзе яшчэ біці* [1, с. 118]; *За што біла дзеўчу маці* [1, с. 128]);

2) аб'ект-адрасат (*А я з сваім мілюсенькім / Пагавару з цяха* [1, с. 120]; *Ой, у полі каліна / Ды з вятром гаварыла* [1, с. 121]);

3) аб'ект прылады (*Мяне маці беражэ, / З чапляю сцеражэ* [1, с. 129]; *На лодачцы ўмываюся, / Травіцаю ўціраюся* [1, с. 151]);

4) аб'ект прыналежнасці (*Аднаго каня маю, у дварэ не трымаю* [1, с. 150]; *Саколе, саколе высокая лятае, / Высока лятае, ён параньку мае* [1, с. 153]; *Ой, калі б я, казачэнька, / Капу грошы мала, / Я б такімі жаніхамі / Хату надмятала* [1, с. 165]);

5) аб'ект адносін (*Нагавору не рабі, / Мяне верна век любі* [1, с. 116]; *Я цябе любіў, любіці буду, / Мой ружовенькі цвету!* [1, с. 119]; *Ай, няхай судзяць, няхай гавораць, / Бо я іх не баюся* [1, с. 122]);

6) аб'ект успрыняцця (*Бачыў, бачыў тваю дочку / Пад прыгожанькім дварцом* [1, с. 128]; *Я й сама тое віджу* [1, с. 129]; *Цяпер жа ты відзіш мяне маладую, / Цяпер жа ты відзіш мяне харашую* [1, с. 154]; *Чуў я, міла, такую навіну, / Што ты маеш малую дзяціну* [1, с. 346]);

7) аб'ект мадальных адносін (*Мне твайго пасагу саўсём не патрэба* [1, с. 153]) і інш. [2, с. 7].

На думку Н.С. Валгінай, «дапаўненне як член сказа прадстаўляе сабой вельмі складаную сінтаксічную катэгорыю, паколькі роля яго ў сказе не зводзіцца толькі да абазначэння аб'екта, на які распаўсюджваецца дзеянне, хаця такое значэнне, безумоўна, з'яўляецца вядучым. Функцыянальна так званае дапаўненне значна шырэйшае, і ў шэрагу выпадкаў словаформы ў пазіцыі дапаўненняў будуць свае сінтаксічныя адносіны не з асобным членам сказа (звычайна з дзеясловам-выказнікам), а з усёй прэдыкатыўнай асновай яго, г.зн. не ўключаюцца ў дзеяслоўныя словазлучэнні» [3, с. 131]: *Ой, за кім уздагоны / Малады хлопчык бяжыць?* [1, с. 129]; *Была ў бацькі адна дочка* [1, с. 132]; *А ў майго таткі / Сад над ракою* [1, с. 179].

Асноўная функцыя дапаўнення – гэта абазначэнне аб'екта дзеяння або стану. Таму і адносяцца яны, як правіла, да дзеясловаў, безасабова-прэдыкатыўных слоў (у спалучэнні з інфінітывам і без яго) і аддзеяслоўных назоўнікаў: *Не выйду, не выйду, / Бо людзей баюся* [1, с. 124]; *Ветру не баюся, дажджу не жадаю* [1, с. 136]; *З багатаю, з няўдалаю трэба разлучацца* [1, с. 155]. Аднак у мове беларускіх народных песень пра каханне дапаўненне, якое адносіцца да аддзеяслоўных назоўнікаў, не сустракаецца.

Сінтаксічнае значэнне аб'ектнасці выражаецца ў межах не толькі простага, але і складанага сказаў. У тэкстах беларускіх песень пра каханне значэнне аб'ектнасці можа выяўляецца паміж прэдыкатыўнымі часткамі складаназалежных сказаў з даданай дапаўняльнай. У складаназалежных сказах з аб'ектнымі адносінамі даданая частка дапаўняе выказнік галоўнай часткі або раскрывае сэнс дапаўнення галоўнай часткі, якое выражана ўказальнымі ці азначальнымі займеннікамі: *У саду вішанькі шумяць, / Праз нас людзі гавораць, / Пра цябе ды пра мяне, / Што ты ходзіш да мяне* [1, с. 116]; *Я думала, маладзенька, / Што нядзелек сорак* [1, с. 117]; *А я табе скажу, / Што людзі гавораць, – / Што да цябе, мая міла, / Кавалеры ходзяць* [1, с. 117]; *Сама знаю, людзі гавораць, / Што не быць мне з табою* [1, с. 120]; *Людзі кажуць і гавораць, / Што цябе не любіла* [1, с. 121]; *Пазнай, пазнай, мая маці, / А як зяця зваці* [1, с. 133]; *Не гаворыць і мая мамачка, / З кім мне ручанькі звяжа* [1, с. 134]; *Сама не знаю, / Па кім я плачу* [1, с. 135]; *Пытаецца сын у мацеры, / Ды каторую ўзяці* [1, с. 155]. Сустракаюцца выпадкі, калі і ў складаназалежных канструкцыях на аб'ектнае значэнне накладваецца дадаткова акалічнаснае адценне спосабу дзеяння: *Няхай людзі тое знаюць, / Як з каханья паміраюць* [1, с. 137].

Значэнне аб'ектнасці можа перадавацца і ў бяззлучнікавых складаных сказах: *Скажу на праўдзе: сватаці буду* [1, с. 203]. Але ў мове беларускіх народных песень пра каханне такія сінтаксічныя канструкцыі прадстаўлены адзінкавымі прыкладамі, прычым часам з парушэннем пунктуацыйных правіл беларускай мовы: *Будуць гаварыці, – / З табою люблюся* [1, с. 124] (замест коскі з працяжнікам патрэбна двукроп'е).

Такім чынам, фальклор дае навукоўцам вялікі фактычны матэрыял, яшчэ не раскрыты ў многіх аспектах мовазнаўства. Плённы зварот да яго адкрывае шырокі прастор для новых лінгвістычных даследаванняў.

Літаратура

1. Песні пра каханне / пад рэд. А.С. Фядосіка, Г.І. Цітовіча. – Мн. : Навука і тэхніка, 1978. – 616 с.
2. Арват, Н.Н. Семантическая структура односоставных предложений / Н.Н. Арват // Проблемы грамматической семантики : сб. ст. / Отв. ред. Л.Д. Чеснокова. – Ростов-на-Дону, 1978. – С. 3–11.
3. Валгина, Н.С. Синтаксис современного русского языка : учеб. для вузов / Н.С. Валгина. – 3-е изд., испр. – М. : Высш. шк., 1991. – 432 с.